

Aleg 109

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o czynnościach krajowego Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek oraz innych Spółek rolniczych.

Wysoki Sejmie!

Już trzy poprzednie sprawozdania Wydziału krajowego o Patronacie Spółek rolniczych (z dnia 31. sierpnia 1910 LW. 109.681 Aleg. 757, z dnia 30. grudnia 1911 LW. 178.342 Aleg. 943 i z dnia 11. września 1912 LW. 136.463 Aleg. 1036) nie zostały przez Wysoki Sejm załatwione. Powołując się szczególnie na ostatnie z wymienionych sprawozdań, uzupełnia je Wydział krajowy niniejszem sprawozdaniem za czas do końca czerwca br.

Szczegółowe daty o rozwoju Spółek oszczędności i pożyczek w r. 1912 zawiera wydany świeżo Rocznik Spółek oszczędności i pożyczek oraz innych Spółek rolniczych zostających pod Patronatem Wydziału krajowego, który to rocznik przedłożony zostaje osobno Wysokiemu Sejmowi.

Z Rocznika wynika, że z końcem 1912 r. zostawało pod Patronatem krajowym 1389 Spółek oszczędności i pożyczek, zatem o 116 Spółek więcej niż z końcem poprzedniego roku uwzględniając, że 3 Spółki zostały w r. 1912 wykluczone z pod krajowego Patronatu a 3 Spółki zlikwidowały swe czynności. Atoli 55 Spółek nie dokonywało zamknięć rachunkowych za r. 1912 z powodu zbyt krótkiego czasu istnienia i działalności. Zamknięcia zaś rachunkowe 1334 Spółek oszczędności i pożyczek za r. 1912 wykazują następujące wyniki:

	Stan z dniem 31. grudnia		Przybyło zatem
	w 1912 r.	1911 r.	
Ilość członków . . .	288.563	255.820	32.743
Wpłacone udziały . . .	2,718.349 K	2,373.339 K	345.010 K
Fundusze rezerwowe . . .	3,268.633 „	2,650.834 „	617.799 „
Wkładki oszczędności . . .	65,434.683 „	57,984.365 „	7,450.318 „
Zaciągnięte pożyczki . . .	6,714.227 „	5,271.774 „	1,442.453 „
Udzielone pożyczki . . .	65,810.427 „	53,869.236 „	11,941.191 „
Czysty zysk . . .	630.832 „	459.623 „	171.109 „
Koszta administracyjne . . .	458.664 „	394.063 „	64.601 „
Obrót kasowy . . .	153,878.861 „	132,885.061 „	20,993.800 „

W pierwszej połowie 1913 roku przybyło dalszych 28 Spółek oszczędności i pożyczek a wszystkie 1378 Spółek, jakie w dniu 30. czerwca znajdowały się pod Patronatem krajowym, obejmowały swymi statutowymi okręgami działania 4249 gmin czyli 68.5% ogółu gmin w kraju. Zakładanie nowych Spółek osłabło w kilku ostatnich miesiącach, ponieważ Wydział krajowy z powodu nieuchwalenia budżetu krajowego na r. 1913 zniżył zasiłki dla nowych Spółek z 44.000 K. na 10.000 K.

Druga połowa ubiegłego i pierwsza połowa bieżącego roku były ciężką próbą dla Spółek oszczędności i pożyczek. Przeważna część kraju została nawiedzona wielką klęską rolniczą, zastój kredytowy, trwający już od 1½ roku, dotarł już na wieś powszechnie i objawiał się zapotrzebowaniem coraz silniejszym kredytu w naszych Spółkach z powodu zatamowania go w innych źródłach, wycofywanie wkładek objawiło

się znacznie silniej, zwłaszcza gdy nastąpiło znane a ostre zaniepokojenie wojenne w ciągu ubiegłej zimy. Potrzeba było ciągłego uspokajania i pouczania ze strony Biura Patronatu i wyteżonej akcji ze strony krajowej Centralnej Kasy, aby Spółki mogły sprostać swoim zadaniom. Z tego trudnego położenia wyszły Spółki obronną ręką. Nigdzie nie przyszło do upadku Spółki a stan wkładek w r. 1912 nie tylko się nie zmniejszył na ogół lecz wzrósł o 7,450.318 K; na każdy wypadek był to znacznie słabszy wzrost, aniżeli za r. 1911 (16,366.092 K.).

Tymczasem zapotrzebowanie kredytowe w Spółkach wzrosło na wiosnę br. bardzo silnie. Przewidując to i chcąc przynieść jak najwięcej pomocy ludności rolniczej, dotkniętej klęskami wyjednało Biuro Patronatu razem z Centralną Kasą 500.000 K. subwencji rządowej na opusty procentowe od tych pożyczek, które przez Spółki oszczędności i pożyczek udzielane były w kwotach do 300 K. na zasiewy wiosenne, dokupno inwentarza i paszę dla bydła ze spłatą w ciągu 2 lat. Centralna Kasa, zapewniwszy sobie kredyt w Banku austro-węgierskim, dostarczyła w ciągu dwóch miesięcy przeszło 3 miliony K. funduszków tym Spółkom, które nie posiadały własnych funduszków na udzielanie klęskowego kredytu. Tym sposobem były nasze Spółki w możności na wiosnę br. rozwinąć stosunkowo bardzo żywą działalność kredytową wtenczas, gdy w innych źródłach ludność rolnicza miała kredyt utrudniony lub zamknięty.

W zakresie innych Spółek rolniczych doprowadziło Biuro Patronatu po długich staraniach do przeobrażenia Syndykatu rolniczego w Związek rewizyjny Spółek rolniczych, spełniający zarazem zadania centrali handlowej dla towarzystw, spółek i kółek rolniczych co do zakupu potrzebnych rolnikom artykułów gospodarskich i sprzedaży niektórych produktów rolniczych. Przeobrażenie polega:

1. Na zmianie statutu, w którym wspomniane zadania zostały na pierwszy plan wysunięty, zapewniony został Spółkom, towarzystwom rolniczym i innym instytucjom dla celów kooperatywy rolniczej decydujący głos w Radzie nadzorczej (mianującej dyrekcyę) i w Walnem zgromadzeniu i zastosowane zostały także w innych postanowieniach statutowych zasady współdzielczej organizacji i działalności;

2. na przeprowadzeniu nowego wyboru całej Rady nadzorczej i jej ukonstytuowaniu się w porozumieniu z krajowym Biurem Patronatu;

3. na przyjęciu Syndykatu pod Patronat krajowy uchwałą Wydziału krajowego z 28. lutego 1913 r. L. 22.000.

Do Syndykatu rolniczego należało z końcem czerwca br. 41 Spółek handlowo-rolniczych — przeważnie powiatowych — dla zakupu towarów i sprzedaży produktów rolniczych, oraz produkcyjnych (2 Spółki gorzelnicze i 1 piekarska). Opiekę i kontrolę ustawową nad tymi Spółkami wykonywa Syndykat, który w tym celu zorganizował swoje biuro rewizyjne (patronackie) a Wydział krajowy pozostaje z Spółkami syndykackimi tylko w pośrednim stosunku, ale zastrzegł sobie w statucie prawo wykonywania lustracji także w Spółkach syndykackich podług swego uznania w celach informacyjnych; jest to bowiem konieczne dla wykonywania patronatu krajowego nad Syndykatem tak jako związkiem rewizyjnym jak niemniej jako centralą handlową Spółek.

Pomnożona znacznie ilość Spółek oszczędności i pożyczek, wzrost ich działalności wśród coraz trudniejszych stosunków kredytowych w kraju, przyjęcie pod Patronat krajowy Syndykatu rolniczego z całą grupą Spółek o skomplikowanej działalności, wreszcie mnożące się w ostatnich latach żądania Ministerstwa rolnictwa, aby Wydział krajowy opiniował podania różnych organizacji współdzielczych o subwencje z funduszków, przyczyniły się do nadzwyczajnego wzrostu czynności Biura Patronatu. Pokonanie tej pracy nie było możliwem bez takiego wzmocnienia organizacji i sił Biura Patronatu, jakie Wydział krajowy przedstawił Wysokiemu Sejmowi w swem poprzednim sprawozdaniu (z 11. września 1912 LW. 136.463 Aleg. 1036). Inaczej groziło niebezpieczeństwo nienależytego spełniania zadań Biura Patronatu właśnie wśród najtrudniejszych stosunków dla działalności Spółek patronackich, która łatwo w wielu wypadkach mogłaby ulec wypaczeniu. Nadto wobec niezłatwienia przez Wysoki Sejm poprzednich sprawozdań Wydziału krajowego i wskutek tego złych widoków co do awansu i stabilizacji urzędników Biura Patronatu liczyć się musiał Wydział krajowy z możliwością ubytku najlepszych sił. Nie mogąc brać odpowiedzialności za dopuszczenie do wypaczenia się i popsucia tak pięknie rozwijającej się dotychczas a już bardzo znacznej organizacji współdzielczej pod patronatem kraju, postanowił Wydział krajowy uchwałą z dnia 9. lipca br. tymczasowo extra statum obsadzić stale posady dwóch referentów Spółek i jednego rewidenta w VIII. randze, o których utworzenie upraszał Wydział krajowy w drugim wniosku zeszłorocznego sprawozdania. Przez to otworzył się także

awans dla innych urzędników Biura Patronatu i było możliwem przyjąć na prowizoryczne stanowiska dwie nowe siły lustratorskie. Tę decyzję ułatwiła Wydziałowi krajowemu ta okoliczność, że przez niektóre zaoszczędzenia w innych pozycjach budżetu Biura Patronatu uchwalonego przez Wysoki Sejm na r. 1912 (np. nieobsadzenie posady zastępcy dyrektora), okazało się możliwem wydatek na wspomniane trzy nowe posady obsadzone extra statum pokryć na r. 1913 bez przekraczania granic ogólnego wydatku na utrzymanie Biura Patronatu. Obecnie zaś Wydział krajowy liczy na to, że Wysoki Sejm, to jednomyślne postanowienie Wydziału krajowego, usprawiedliwione konieczną potrzebą, zaaprobuje przez przyjęcie wniosku II. zawartego w przeszłorocznem sprawozdaniu.

Za podstawę w ułożeniu preliminarza wydatków Biura Patronatu na rok 1914 przyjął Wydział krajowy wydatki prelininowane na rok 1913, mając na względzie bardzo trudne położenie finansów krajowych, które zmusza do najdalej idących oszczędności. Ogółem oblicza Wydział krajowy wydatki na rok 1914:

a) w Rubr. II. p. na.	K 95.398
b) „ „ X. p. 103 i 104 na	„ 218 579
Razem na	K 313.977

Ponieważ suma wydatków prelininowanych w odnośnych rubrykach II. poz. 17 i X. poz. 114 i 115 na rok 1913 wynosiła 306.828 K. a to w rubryce II. 88903 K., zaś w rubryce X. 217.925 K., przeto wydatki na rok 1914 prelininowane przedstawiają w rubryce II. wzrost o 6.495 K., natomiast w rubryce X. wzrost o 654 K. razem tedy wzrost wynosi 7.149 K. Na wzrost w rubryce II. wpływa przedewszystkiem proponowane powiększenie ilości stałych lustratorów starszych z czterech na pięciu tak, aby ogólna ilość lustratorów stałych i prowizorycznych wzrosła z dwunastu na trzynastu. To jest konieczne ze względu na obecną ilość 1412 Spółek oszczędności i pożyczek i przewidywany jej wzrost o 60 tj. na 1472 Spółek oprócz Syndykatu rolniczego, z kilkudziesięciu Spółkami. Co najmniej trzeba przyjąć w r. 1914 ilość 1500 Spółek do zlustrowania. Ponieważ nie można liczyć więcej Spółek na jednego lustratora jak 80 do 100 przeto dotychczasowa ilość lustratorów nie może wystarczyć, jakkolwiek także obaj referenci i rewident po części będą zajęci lustracyami (około 50 Spółek na każdego z nich). Gdy zaś przyjęty został w Biurze Patronatu rozdział Spółek na 5 rejonów, pożądanem jest, aby każdy rejon miał jednego starszego lustratora stałego. To powoduje wzrost wydatku o K. 4.000.

Pragnie też Wydział krajowy utworzyć stałą posadę ekspedyenta, aby urzędnika zajmującego to stanowisko prowizorycznie a pracującego od 7 lat bardzo wydatnie stabilizować w XI. randze, co powiększa wydatek o 240 K.

Gdy zaś w Biurze Patronatu znajdują się dyetaryuszki, pracujące po 3 do 12 lat, przeto uzasadnionem jest proponowane zwiększenie wydatku na dyurna o 2.044 K., aby umożliwić podwyższenie dziennego wynagrodzenia na 3 K., 3.60 K. i 4 K.

Sekretarz Biura Patronatu, Leon Twarecki mianowany referentem w VIII. randze pobierał w IX. randze dodatek osobisty 800 K. i jedno trzecie kwocie 200 K.; wskutek posunięcia do VIII. rangi obniżyły się jego normalne pobory o 20 K. Dlatego Wydział krajowy przyznał mu na razie dodatek osobisty w kwocie 200 K. a proponuje podwyższenie tego dodatku na 400 K.

Z powodu wzrostu czynności ekspedycyjnych i korespondencyjnych zaszła konieczność przyjęcia trzeciego służącego kosztem 800 K. rocznie.

Wzrost o 9154 K. wykazuje wydatek na koszt lustracji oraz podróży organizacyjnych i odbywania powiatowych konferencji. Jestto nieuniknione podwyższenie wydatku, ponieważ biorąc w przecięciu na 1 lustrację (z jazdą) 1½ dnia (kolej, furmanki i dyety) po 23 K. otrzymuje się przy 1500 Spółkach 2250 dni lustracyjnych a co najmniej 500 dni nadzwyczajnych lustracji (ponownych) w Spółkach oszczędności i pożyczek, na założycielskich zebraniach i powiatowych konferencyach tudzież z powodu dłuższego trwania lustracji w Spółkach rolniczych, handlowych i produkcyjnych, zwłaszcza w Syndykacie rolniczym.

Powiększony personal powoduje wzrost wydatku o 1000 K. na rozszerzenie lokalu Biura Patronatu.

Te zwiększone ogółem o 17.316 K. wydatki znajdują częściowe pokrycie w oszczędności 10.167 K. na trzecie kwocie (z powodu awansów) i 10.000 K. na zasiłkach dla Spółek, przyczem Wydział krajowy redukując ilość zasiłków po 400 K. dla nowych Spółek oszczędności i pożyczek ze 100 na 60, podnosi równocześnie kwotę na zasiłki dla

innych Spółek rolniczych z 4000 na 10.000 K. ze względu na potrzebę subwencyonowania biura rewizyjnego (patronackiego) Syndykatu rolniczego, przyjętego pod krajowy Patronat.

Dochody Biura Patronatu preliminaruje Wydział krajowy (w rubryce X. poz. 35) w niezmienionej wysokości, gdyż nie ma podstawy do podwyższenia dochodu czyto z subwencji państwowej czy ze sprzedaży druków, książek i innych przedmiotów dla Spółek.

Podtrzymując w myśl powyższych wywodów swoje wnioski objęte poprzedniem sprawozdaniem (z 11. września 1912) dotąd przez Wysoki Sejm niezadowolonym, wnosi Wydział krajowy nadto:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdania Wydziału krajowego z dnia 31. sierpnia 1910 l. 109.681, z 30. grudnia 1911 l. 178.342 i z dnia 11. września 1912 LW. 136.463 o czynnościach krajowego Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek oraz innych Spółek rolniczych, niemniej sprawozdanie niniejsze z dnia 14. sierpnia b. r. w tym samym przedmiocie.

II. W etacie Biura Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek ustanawia Sejm stałe posady:

- a) piątego lustratora starszego z poborami w IX. randze — i
- b) ekspedyenta z poborami w XI. randze.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

Adam Gołuchowski w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat w. r.

Członek Wydziału krajowego.